



## Barn och skolnämndens arbetsutskott

§75

Dnr BSN 2023-442

### Utredning avseende behovet av att införa fler socialpedagoger i skolan Beslut

Barn- och skolnämndens arbetsutskott föreslår:

Barn- och skolnämnden tar del av barn- och utbildningskontorets utredning gällande socialpedagoger i skolan och beslutar att uppdraget ska anses vara slutfört

### Sammanfattning av ärendet

Barn- och skolnämnden har givit barn- och utbildningskontoret i uppdrag att utreda behovet av fler socialpedagoger i den kommunala grundskolan.

Samhället genomgår snabba förändringar vilket ställer krav på skolan som påverkas av nya, ökande och komplexa behov som behöver tas om hand för att skolan ska kunna leva upp till sitt uppdrag.

Utredningen visar på att införandet av fler socialpedagoger i skolan kan bidra till en ökad måluppfyllelse för eleverna.

### Beslutsunderlag

Tjänsteutlåtande Behov av att införa fler socialpedagoger  
Bilaga 1. Utredning - Behovet av att införa fler socialpedagoger

## Beslutande sammanträde

### Beslutsgång

Ordföranden frågar om barn- och skolnämndens arbetsutskott kan besluta i enlighet med barn- och utbildningskontorets tjänsteutlåtandes förslag, och finner att barn- och skolnämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med förslaget.

#### Beslutet ska skickas till

Skolchef grundskola och anpassad grundskola

Avdelningen för kvalitetsutveckling och strategisk planering

Enheten för resultat och analys

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande



Registrator BSN

**Paragrafen är justerad**

---

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande



**Barn-och utbildningskontoret**

Handläggare: Ann-Katrin Hegart  
Titel: Utredare  
E-post: ann-katrin.hegart@norrtalje.se

Till: Barn-och skolnämndens arbetsutskott

## Behovet av att införa fler socialpedagoger

### Förslag till beslut

Barn-och skolnämnden tar del av barn- och utbildningskontorets utredning gällande socialpedagoger i skolan och beslutar att uppdraget ska anses vara slutfört

### Sammanfattning av tjänsteutlåtandet

Barn- och skolnämnden har givit barn- och utbildningskontoret i uppdrag att utreda behovet av fler socialpedagoger i den kommunala grundskolan.

Samhället genomgår snabba förändringar vilket ställer krav på skolan som påverkas av nya, ökande och komplexa behov som behöver tas om hand för att skolan ska kunna leva upp till sitt uppdrag.

Utredningen visar på att införandet av fler socialpedagoger i skolan kan bidra till en ökad måluppfyllelse för eleverna.

### Ärendet

Barn- och skolnämnden har givit barn- och utbildningskontoret i uppdrag att utreda behovet av fler socialpedagoger i den kommunala grundskolan.

Samhället genomgår snabba förändringar vilket återspeglas i skolan och ställer nya krav på skolan. Den sociala delen av skolans ansvar har förändrats genom ökad psykisk ohälsa hos elever vilket ger konsekvenser för den akademiska delen av skolans ansvar. Elever visar försämrad social kompetens och ett ökat behov av närmare relationer med vuxna. De uppvisar stress och har svårare att uppnå godkända resultat.

Varje undervisande lärare i skolan har uppdraget att vara mentor för en grupp elever men tiden räcker inte alltid till för den djupare relation som många elever efterlyser och har behov av för att lyckas i skolan. Ett antal skolor har därför anställt socialpedagoger med gott resultat.

Socialpedagogens utbildning är riktad mot socialt arbete med individer och grupper och passar därför väl som den grupp som kan vara ett stöd i skolans hantering av de växande elevbehoven. Utan ökat stöd i den sociala delen av skolans ansvar är det mycket svårt för elever att nå kunskapskraven.

Socialpedagogerna kan skapa trygghet, gemenskap, en djupare relation med elever och kan gå in som mentorer. Om en organisation skapas för att arbeta på detta sätt kommer socialpedagogen att besitta stor kunskap kring elever på det sociala området. Denna kunskap kan och bör vara ett viktigt komplement till samtal om elevers skolsituation, på skolan och med hemmet.

Det finns en styrka i socialpedagogens roll som en icke bedömande vuxen, vilket kan skapa ökad tillit mellan en personal och elev på skolan.

## Lagkrav

Skollagen. (SFS 2010:800)

Hälso-och sjukvårdslagen (2017:30)

## Koppling till gällande styrdokument

Verksamhetsplan 2023, målområde 4.

## Ekonomiska konsekvenser och riskanalys

Kostnaderna ökar vid tillsättande av ytterligare tjänster inom skolan men kan begränsas genom att låta socialpedagoger ersätta resursassistenter. Löneläget är generellt sett högre för socialpedagoger med utbildning, lönen bedöms i dagsläget vanligtvis vara ungefär 32 000–36 000 kronor per månad baserat på heltidsanställning.

## Förvaltningens analys och slutsatser

Den ökande psykiska ohälsan bland unga påverkar förutsättningarna för lärande negativt och skolan har svårt att klara denna problematik utan stöd och samarbete med övriga samhällsfunktioner, till exempel barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och Socialförvaltning. Dessa instanser anses av rektorer överbelastade och skolan upplever ofta att stödet och samarbetet uteblir.

Genom ett socialpedagogiskt förhållningssätt och perspektiv ges möjlighet att skapa social samvaro och tillitsfulla relationer med eleverna, både enskilt och i grupp. Bakgrunden till att socialpedagoger specifikt efterfrågas i ökad omfattning är sannolikt att just socialpedagogikens inriktning får anses matcha behoven i dagens skola väl. De sociala insatsernas betydelse har ökat i dagens skola, det är tydligt hur detta sociala arbete skapar förutsättningar för den akademiska delen i skolans uppdrag.

Socialpedagogerna kan skapa trygghet, gemenskap, en djupare relation med elever och kan gå in som mentorer. Om en organisation skapas för att arbeta på detta sätt kommer socialpedagogen att besitta stor kunskap kring elever på det sociala området. Denna kunskap kan och bör vara ett viktigt komplement till samtal om elevers skolsituation, på skolan och med hemmet.

Det finns en styrka i socialpedagogens roll som en icke bedömande vuxen, vilket kan skapa ökad tillit i relationen mellan vuxen och elev.

Utredningen visar på att införandet av fler socialpedagoger i skolan kan bidra till en ökad måluppfyllelse för eleverna.

## Tidplaner

Ärendet behandlas i barn-och skolnämndens arbetsutskott den 4 december, 2023 och i barn-och skolnämnden den 18 december 2023.

Jenny Nordström  
Förvaltningsdirektör  
Ange kontor

Magnus Lindblå  
Avdelningschef  
Kvalitetsutveckling och strategisk planering

## Bilagor

Bilaga 1. Utredning: Behovet av att införa fler socialpedagoger

## Beslut skickas till

Skolchef grundskola och anpassad grundskola  
Avdelningen för kvalitetsutveckling och strategisk planering  
Enheten för resultat och analys  
Registrator BSN



NORRTÄLJE  
KOMMUN

# Behovet av att införa fler socialpedagoger

BSN 2023–442

Ann-Katrin Hegart  
Enheten för resultat och analys  
Avdelningen för kvalitetsutveckling och strategisk planering  
Barn- och utbildningskontoret



## Innehåll

Sammanfattning .....	2
1 Inledning .....	3
2 Begränsningar och metod .....	3
3 Resultat .....	3
3.1 De största behoven i grundskolan enligt Skolinspektionens utredning 2022 .....	3
3.2 Skolverkets redovisning av kompletterande kompetenser i skolan .....	4
3.3 Utmaningar och positiva erfarenheter enligt Skolverkets kartläggning .....	5
3.4 Behov Norrtäljes skolor .....	5
3.5 Rektorer på två grundskolor och en gymnasieskola berättar .....	5
3.6 Skolchefen .....	7
3.7 Lärare som undervisar på mellan- och högstadiet .....	8
3.8 Centrala elevhälsan i Norrtälje .....	9
3.8 Den utbildade socialpedagogens kvalifikationer och kompetenser .....	9
4 Analys .....	10
5 Slutsatser .....	12
6 Material och underlag .....	13



## Sammanfattning

Samhället genomgår snabba förändringar vilket ställer krav på skolan som påverkas av nya, ökande och komplexa behov som behöver tas om hand för att skolan ska kunna leva upp till sitt uppdrag.

Skolans ansvar kan delas in i en akademisk och en social del. Det är huvudsakligen inom den sociala delen som de förändrade behoven märks (Skolverket 2022). Tydligast är ökad psykisk ohälsa hos elever. Detta komplicerar och ställer nya krav för såväl den sociala som den akademiska delen av skolans uppdrag.

Lösningarna kan variera och vara flera men denna utredning har fokus på en möjlig, avgränsad åtgärd och rör eventuell ökad förekomst av socialpedagoger i skolan.

Socialpedagoger har funnits en relativt kort tid i skolan men antalet ökar i takt med behoven. Effekten av tillsättandet av denna fortfarande ganska nya yrkesgrupp är till största delen positiv. Orsaken är att de med utbildning är tydligt inriktade mot, och har utbildning och kompetens för, socialt arbete på individ- och gruppnivå. Detta möter till stor del de aktuella behoven inom den sociala sektorn i skolan. För positiv effekt ute på skolorna finns dock utmaningar att uppmärksamma och saker att beakta och utveckla.

Kunskapen om denna grupps kompetens och potential är bristfällig på skolorna. Ofta får de utföra arbete som inte motsvarar den utbildning de har och önskad effekt riskerar därför att utebli. För att få önskad effekt behöver en noggrann inventering av varje skolas behov göras. En organisation behöver skapas där kunskap och förankring kring socialpedagogens kompetens och uppdrag finns på plats. Processer behöver noggrant följas upp för att ständigt utveckla uppdraget och samverkansarbetet på varje skola.

Socialpedagogen behöver inkluderas i elevhälsoarbetet. Den personen, om rätt upplägg finns på plats, besitter betydelsefull och annan information än lärarna om elev som kan tänkas behöva stöd i studierna. En lagändring trädde i kraft 1 juli 2023 som stärker skolans skyldighet att arbeta förebyggande och hälsofrämjande, en förutsättning för att varje elev ska klara sina studier med gott resultat.

Utredningen behandlar stöd för elever såväl som avlastning och stöd för personal genom tillsättande av till exempel utbildade socialpedagoger. Generellt kan behoven sammanfattas handla om elevers psykiska ohälsa och stress och hård belastning på lärare och övrig skolpersonal.

Utredningen visar på att införandet av fler socialpedagoger i skolan kan bidra till en ökad måluppfyllelse för eleverna.



## 1 Inledning

Barn- och skolnämnden har givit barn- och utbildningskontoret i uppdrag att utreda behovet av att införa socialpedagoger i den kommunala skolan.

Under senare år har förekomsten av nya yrkeskategorier som inte bedriver undervisning i skolan ökat (Skolverket 2022). Detta är en utveckling orsakad av att behoven i skolan både har ökat och förändrats. Idag finns lärarassistenter, resursassistenter, elevcoacher, sociala mentorer, stormentorer, socialpedagoger samt ytterligare relativt nya yrkeskategorier i skolan. Varje skola har sina egna behov och tolkningar av dessa roller. De läraravlastande titlarna i skolan varierar liksom uppdragen. En av de senast tillkomna yrkeskategorierna är socialpedagogerna.

Socialpedagog är en yrkestitel och inte en examinationstitel. Det innebär att en person som saknar relevant utbildning kan anställas som socialpedagog. Den personliga lämpligheten för uppdraget har dock stor betydelse. Varje skolas behov behöver noggrant inventeras.

Frågeställningen i denna utredning behandlar behovet av att införa fler socialpedagoger i den kommunala grundskolan i Norrtälje kommun. Detta är endast ett sätt att ge stöd till skolan, det kan finnas andra sätt att avhjälpa behoven.

Framledes i utredningen när det talas om socialpedagoger gäller det endast socialpedagoger med genomgången och avslutad utbildning.

## 2 Begränsningar och metod

Arbetet har utgått från material från senare tid då yrkeskategorin socialpedagog inte funnits så länge i skolan. Även om tendenser och gemensamma spår framkommer så finns inte någon helt enhetlig bild av deras arbete på skolorna, det varierar mycket från skola till skola.

Information har därför sökts brett från myndigheter, lagar samt erfarenheter och lärdomar från chefer, personal och fackliga parter. Övriga typer av stöd har inte beaktats i denna utredning.

Metoder som nyttjats är intervjuer och faktasök.

## 3 Resultat

### 3.1 De största behoven i grundskolan enligt Skolinspektionens utredning 2022

I Skolinspektionens rapport från 2022 framgår att de mest akuta behovsområdena i svensk grundskola efter en inspektion av totalt 170 grundskolor (där cirka hälften uppvisar brister) är:

- Bristande studiero
- Otillräckligt stöd och stimulans
- Trygghetsarbete
- Kränkningar
- Undervisning





Största bristerna finns inom kategorierna bristande studiero och trygghetsarbete. Skolinspektionen finner att det ute på skolorna ofta råder en hård och sexistisk jargong. Förutom nämnda brister har även pandemin orsakat brister av annan karaktär:

- Socialt samspel i klasser har försämrats, bristande samhörighet
- Ökande av psykisk ohälsa

Skolinspektionen menar att huvudmän behöver ge rätt förutsättningar genom möjliggörande av rekryteringar för att få rätt kompetens och stabilitet. Tre av fyra granskade huvudmän behöver förbättra förutsättningarna för verksamheterna.

I de skolor som i granskningen bedömdes fungera tillfredsställande kan några gemensamma framgångsfaktorer identifieras:

- Resursfördelning som möjliggör till exempel tvåläraresystem
- Förstelärare,
- Satsning på andra personalkategorier som kuratorer, psykologer, socionomer och socialpedagoger.

Skolinspektionen finner att flickor och HBTQ-personer är särskilt otrygga i skolan. Man fann att endast inom sektorerna trygghet och studiero arbetade skolorna med kvalitativa insatser, ändå kommer de upp som de största bristområdena. Att lärarna inte har tid att uppmärksamma alla elever finner man bekymrande.

Pandemin har satt spår i skolan och orsakat negativa förändringar. Både i gymnasieskolan och grundskolan kan förändring iaktas i det sociala samspelet elever emellan. Sammanhållningen i klasserna och det sociala klimatet har försämrats. De elever som innan pandemin led av psykisk ohälsa mådde under pandemin ännu sämre och elever upplevs mer stressade nu. De rör sig mindre än före pandemin och både de och vårdnadshavare har en ändrad inställning till skolnärvaro. Inställningen nu kan beskrivas som mer negativ ur skolans perspektiv.

Skolinspektionen finner att för 9 av 10 granskade skolor har huvudmän bristande insikter i skolornas förutsättningar att bedriva en tillräckligt kvalitativ verksamhet. Det brister i kompensatoriska insatser och gällande socioekonomiska utmaningar handlar det främst om stöd till eleverna, studiero och trygghet.

### **3.2 Skolverkets redovisning av kompletterande kompetenser i skolan**

I lärarens uppdrag ingår förutom undervisning även arbete såsom dokumentation, extra anpassningar och särskilt stöd till elever med behov av stöd, arbete mot kränkande behandling och trakasserier, samarbetet med och information till elev och vårdnadshavare.

Skolverket har dock kommit fram till att enligt skolförfattningarna finns det vissa områden av det som åligger lärarna som trots allt kan genomföras av andra, till exempel socialpedagoger. I lärarnas arbetsvardag förekommer även många arbetsuppgifter som inte har direkt koppling till undervisning utan mer kan beskrivas som att skapa förutsättningar för undervisning och undervisningens kvalitet. Detta område har vuxit mycket under senare år och framhålls vara en stor källa till den ökade stressen i lärarkåren.



### 3.3 Utmaningar och positiva erfarenheter enligt Skolverkets kartläggning

I Skolverkets kartläggning identifierades följande utmaningar och positiva erfarenheter vid införandet av kompletterande kompetenser.

#### Positiva erfarenheter:

- Skolorna i redovisningen såg en stärkt kvalitet i mentorsuppdraget
- En bättre sammanhållning på skolan
- Ett tydligt minskat sjuktal bland lärarna
- En stärkt undervisningskvalitet
- Ett lugnare arbetsklimat, både i klassrum och generellt på skolorna

#### Utmaningar:

- En svår utmaning är gränsdragningar för vem som gör vad, det vill säga vad gör socialpedagogen och vad gör läraren? Det handlar om att undvika att trampa på tår och att inte tappa mellan stolar samtidigt som en avlastning och en kvalitetshöjning skapas. I det som hittills vilat mycket eller enbart på lärarna kan det vara svårt att mejsla ut enskilda uppdrag som blir meningsfulla och verkligen skapar en positiv förändring och inte ytterligare en belastning.
- En återkommande utmaning i Skolverkets exempel är skolornas möjligheter att skapa långsiktig finansiering för dessa nya medarbetare. Ofta används statliga bidrag som ges en begränsad tid. De är ett välkommet tillskott i en tuff ekonomi men samtidigt en osäker intäkt. För god kvalitet är det önskvärt att kunna erbjuda tillsvidareanställningar då de oftare genererar mer kvalitativa sökande med relevant utbildning.

Skolverkets slutsats är att det kan finnas anledning att utreda förutsättningarna att justera vissa formuleringar i skolförfattningarna för att tydliggöra och öka möjligheterna till kompletterande kompetenser i skolan.

### 3.4 Behov Norrtäljes skolor

Fem olika nyckelgrupper inom skola i Norrtälje har tillfrågats i utredningen. Dessa är skolchef för grundskolan, rektorer från grundskola och gymnasium, lärare från mellan- och högstadiet, centrala elevhälsans ledningsgrupp och fackliga representanter.

### 3.5 Rektorer på två grundskolor och en gymnasieskola berättar

En rektor på en F-6 skola tog in sin första socialpedagog i verksamheten tidigt i kommunen för ett tydligt avgränsat uppdrag – leda rastaktiviteter. Detta ledde naturligt till att det blev den personen som tog kontakt med vårdnadshavare då konflikter uppstått.

Detta ledde i sin tur till att mentor blev avlastad både i att lösa konflikten och ta kontakt med vårdnadshavare. Dessutom hade socialpedagogen oftast förstahandsuppgifter att förmedla hem.

Den stödjande personalens närvaro innebär att faktiska kränkningar minskar i skolvardagen. Paradoxalt nog ökar samtidigt antalet kränkingsanmälningar. Med ytterligare personal finns större potential att hinna utreda händelser och göra kränkingsanmälningar.



Idag innehar rektorn annan tjänst fördelad på två skolor där hen anställt tre socialpedagoger med socialpedagogutbildning. Lärarpersonalen var inledningsvis lite motvillig till att släppa ifrån sig arbetsuppgifter. Det framkom att de inte visste riktigt vad de kunde förvänta sig av socialpedagogerna och vissa såg dem mest som "överbetalda resursassistenter".

Idag finns en tydlig men grov gränsdragning mellan det sociala och det akademiska uppdraget. Socialpedagogerna ansvarar för det sociala och lärarna för det akademiska. Någon arbetsbeskrivning för socialpedagogerna har inte rektor gjort - "för det går inte", menar hen. De båda uppdragen, socialt och akademiskt, går in i varandra. Uppdraget utvecklas hela tiden och ju längre man kommer i sina pågående processer på skolan desto mer omformuleras målen, menar rektorn.

Det har tagit några år att få ett fungerande samspel där respekt och förståelse råder. Kommunikationen mellan de olika yrkesgrupperna fungerar nu relativt väl. Rektor nämner dock att yngre lärare ser och förstår fullt ut vad socialpedagogernas arbete innebär och resulterar i, medan de äldre kan ha lite svårare.

Socialpedagogerna rapporterar direkt till rektor och hen menar att det är av stor vikt att båda parter är överens om och förstår uppdragets utformning.

Socialpedagogerna arbetar mycket proaktivt med sociala medier som har stor, och oftast negativ, påverkan på livet i skolan. De finns bokstavligen talat med "överallt," på nätet. De har kontakt med vårdnadshavare (som sällan eller aldrig är på samma sociala medier som eleverna, enligt rektor) avsätter tid för samtal med elever, finns tillgängliga och synliga på skolan hela tiden. De arbetar med sociala relationer och tar tag i konflikter och löser dem vilket gör att eleverna i högre grad är mottagliga för undervisning när de kommer till lektionerna. Effekten i klassrummen har varit mycket positiv. Socialpedagogernas arbete har avlastat lärare och övrig personal, även rektor.

De svårigheter som har funnits och delvis fortfarande finns är att det, trots utbildning, är mycket personberoende vem som får uppdraget. Det finns fortfarande enstaka lärare som inte har full acceptans. Socialpedagogerna hade till en början inte tillräcklig kunskap om skolans uppdrag.

Rektors nästa satsning kan bli att komplettera med en hälsopedagog för att avlasta socialpedagogerna och eventuellt en stormentor (en person som har som uppdrag att enbart vara mentor) för att ytterligare avlasta lärarna.

På en annan skola i kommunen, F-9, anställdes socialpedagoger för att det var mycket stökigt och oroligt på högstadiet. Rektor ansåg att det fanns ett behov av motiverande samtal och att det behövdes en bro mellan skola och hemmen. I socialpedagogernas uppdrag ingick även att arbeta med sju elever med problematisk skolfrånvaro som då var i behov av mycket stöd för att klara återgång i skola. Övergripande skulle de arbeta med ökad närvaro och trygghet och att stötta lärarnas mentorskap genom att vara sociala mentorer.

Inte heller här gjordes en arbetsbeskrivning utan istället en så kallad "uppdragsbeskrivning" för varje arbetslag som förnyades varje år. Rektorn anser att det arbete som gjordes då hade önskad effekt men att en förändrad kultur nu etablerats på skolan och skulle idag hellre satsa på tvålärarsystem. Denna lösning bedöms tyvärr vara en utopi ur ekonomiskt perspektiv och på grund av den ökande lärarbristen.



Rektor funderar dock fortsatt kring att ha andra yrkesgrupper förutom undervisande personal i skolan. Hen värdesätter kompetensen som innebär att kunna prata med tonåringar, vilken den utbildade socialpedagogen besitter. Nya behov finns på skolan, kränkningarna idag har ändrat karaktär och är generellt mer verbala än fysiska.

Det finns ett ökat sug efter vuxenkontakt i skolan från elever idag, det relationella behovet har tydligt ökat i takt med att den sociala kompetensen har minskat hos eleverna. Digitaliseringen har haft en isolerande effekt, enligt rektor. Utöver digitaliseringen och det minimala sociala samspel som en del barn och ungdomar ägnar sig åt (dataspel som ersätter fysisk lek/idrott är rektors exempel) så kan pandemin ha inverkat negativt på den sociala kontexten, menar rektor. Även Skolinspektionens granskning visar att det kan vara så. (Skolinspektionen, Årsrapport 2022)

Gymnasierektorn är inte nöjd med effekten av insats med socialpedagog. Det som föranledde rekryteringen var att de nya eleverna i årskurs 1 på byggprogrammet orsakade stora problem, det fanns en gränslöshet och gränssökande hos eleverna som inte gick att få bukt med. Effekten blev att den nyanställda personen sprang på brandkårsutryckningar utan planering eller mål.

Gymnasierektorns beskrivning av sina erfarenheter av att ha anställt en socialpedagog (dock utan socialpedagogutbildning) ser ut som en förteckning över de risker som listas framför allt av Skolverket och Skolinspektionen: Det var en ny roll och skolan är stor, ledningen har haft svårt att hitta systematiken för hur den här personen ska användas och har heller inte fått vad de önskade få ut av anställningen, hävdar rektor. Det specifika uppdrag som personen anställdes för rann ut i sanden då ingen tydlig ledning av personen fanns ordnad. Rektor är dock självkritisk och har gjort en analys över vad som behöver organiseras på annat vis för att resursen ska utnyttjas maximalt. En ledningsinsats av personen behövs, ett schema ska göras och arbetsuppgifterna beskrivas.

Hen kan också se att ledarskapet hos lärarna i klassrummet behöver bli tydligare. Ett ökande fenomen som försvårar, menar rektor på gymnasiet, liksom skolchefen på grundskolan, är en märkbar ökning av abdikerande vårdnadshavare. Det får alltför ofta som konsekvens att eleverna ger upp när det blir svårt. Eleverna upplevs som mycket stresskänsliga idag.

### 3.6 Skolchefen

Skolchefen i grundskolan ser ett klart behov av ökad social interaktion mellan barn och vuxna i skolan idag jämfört med för tio år sedan. Han menar att digitaliseringen har skapat en isolering där samtal saknas och ungdomsvärlden blir stängd för de vuxna, i den isolering skolchefen pratar om har skolan tappat barnens tankar.

Även i skolans undervisning saknas samtalen, digitaliseringen har skapat isolerade elever som hämtar uppgifter på paddan som ska lösas självständigt utan fördjupande, utvecklande och ifrågasättande samtal i gruppen som hjälper och guidar vidare i lärandet.

De svårigheter som finns med införande av socialpedagoger består av fördelning av det arbete som behöver genomföras. Det kan förekomma att det sociala arbetet inte får samma status som det akademiska men att tillsätta socialpedagoger vore en



kvalitetshöjning i skolan om ansvarig i skolan är noga med att de har en relevant utbildning och då kan ersätta resursassistenter utan utbildning.

Skolchefen baserar sina tankar på utgångspunkten att vi har ett förändrat samhälle idag. Han menar att en ökad problematisering behövs vilket ytterligare styrker behovet av samtalet i undervisningen och med individer på ett djupare plan. I samhällsförändringen syns tydligt fenomenet abdikerande vuxna. Barn ges ett ansvar de inte är mogna för och görs delaktiga i minsta beslut vilket förminskar de vuxna, vi får ett gränslöst samhälle vilket vi kan se tydliga effekter av i skolan idag, säger skolchefen.

### 3.7 Lärare som undervisar på mellan- och högstadiet

Den lärargrupp i kommunen som intervjuats har begränsad uppfattning om en socialpedagogs funktion. De är dock överens om behoven. De anser att om möjligheten fanns att släppa mentorsansvaret, som idag stressar och kräver mycket, så skulle det gagna kvaliteten på undervisningen. De djupare, mer socialt inriktade samtalen, hinns inte med.

De beskriver lärarjobbet idag som övermäktigt, en säger: "jag kan inte se mig själv fortsätta i 20 år till". De ser en utveckling, särskilt under senare år, som innebär en negativ utveckling för skolan:

- Elevfrånvaron ökar, mönstret förändras, fler elever har ströddagar med frånvaro, orkar inte hela veckor
- Antalet elever med problematisk skolfrånvaro har ökat
- Behovet av coachande för elever såväl som vårdnadshavare är större. De upplever att många vårdnadshavare idag är osäkra och inte riktigt har tid med sina barn, framför allt tonårsföräldrarna
- Sociala medier tar mer tid och kraft från elever, skapar konflikter som tar mycket tid och kraft för personal
- Elevers stress har ökat, de upplever "överkrav" i skolan och färre når godkända resultat
- Lärarna har idag fler elever än tidigare som inte når godkända resultat vilket skapar stress även hos lärarna
- Vårdnadshavare "beställer" anpassad studiegång för sina barn eftersom eleverna inte orkar möta skolans krav
- Antalet elever som har givit upp att gå på lektioner kommer ändå till skolan för umgänge vilket är svårt att hantera för lärarna.

De kan se att en socialpedagogisk kompetens skulle kunna ge ökad kvalitet i undervisningen.

Risker vid tillsättande av socialpedagog som framhålls av denna lärargrupp är att det skulle kunna bli ett övermäktigt uppdrag. Uppdraget behöver därför styras upp. Även finansieringen kan bli ett bekymmer. Den behöver vara kontinuerlig och skolans resurser skulle behöva öka då de inte kan se att någon annan kan tas bort.



### 3.8 Centrala elevhälsan i Norrtälje

Centrala elevhälsans uppdrag är att stötta skolornas elevhälsoteam i elevhälsoarbetet. De ser ett ökat behov av vuxna i skolan för ökad trygghet och ökad närvaro. Svårigheten i detta är lärarnas ökade behov av avlastning och upplevelse av att de idag ofta har svårt att få tiden att räcka till.

Centrala elevhälsan menar att behoven i skolan har förändrats, elever har större behov av meningsfullhet, sammanhang och stöd i ett snabbt föränderligt samhälle, vilket ställer högre krav på den pedagogiska personalen. Samarbetet mellan hem och skola blir också allt viktigare. Dessa fenomen påverkar förutsättningarna för lärande i skolan idag. Gruppen uttrycker att de ökade kraven på skolan och lärarna har resulterat i minskad tid för sociala insatser. Barn utsätts hårdare än vuxna i ett hårdnande samhälle och förbereds sämre för det som kan sammanfattas som "livet".

### 3.8 Den utbildade socialpedagogens kvalifikationer och kompetenser

Socialpedagogiken har sitt ursprung i Tyskland och kan kortfattat sägas gå ut på att hitta pedagogiska lösningar på sociala problem. Den har sin grund i filosofi, sociologi och pedagogik.

Utbildningen ges oftast som en tvåårig utbildning på folkhögskolor men även som treårig utbildning vid Linnéuniversitetet i Kalmar. Utbildningarna syftar till arbete med både grupper och individer.

Yrkets övergripande syfte är att mobilisera fungerande grupper i ett samhälle, initiera ett förändringsarbete för grupper och individer mot normalisering och integration i samhället. Uppdraget blir att skapa ett lärande i att utveckla relevanta sociala resurser och relationer genom aktiviteter, möten och gemenskap. Det som skiljer socialpedagogiken från det rent sociala arbetet är själva lärandet. Målet är att skapa kontakt med andra livsstilar, kunna hantera samhällets krav, lära sociala färdigheter och öka relationsskapande. Detta sammantaget leder till ökad inkludering i samhället.

Det som särskiljer socialpedagogen från övriga nämnda grupper av "kompletterande kompetenser" är att de oftast har en avslutad utbildning bakom sig. Socialpedagogen besitter efter genomgången utbildning en specialistkompetens i till exempel samordning, samarbete, individuellt arbete, förbyggande arbete, trygghetsskapande insatser, tillgänglighet och kartläggning. Detta kan sammanfattas som tillgång till en ökad kompetens i arbete gällande den sociala situationen kring eleven.



## 4 Analys

Den ökande psykiska ohälsan bland unga har stark påverkan och skolan har svårt att klara denna problematik utan stöd och samarbete med övriga samhällsfunktioner, till exempel barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och Socialförvaltning. Dessa instanser anses av rektorer som överbelastade och skolan upplever ofta att stödet och samarbetet uteblir.

Exempel på behov är ökande problem med elevers förmåga att nå godkända resultat och att skolan som arbetsmiljö brister. Detta kan vara en orsak till det stora antalet elever med problematisk skolfrånvaro. Det är en elevgrupp som för att kunna återvända till utbildning och bli en deltagande och fungerande medborgare behöver mycket stöd i det sociala samspelet. Ansvariga huvudmän och myndigheter undersöker möjligheter till lösningar för att kunna ge ökat stöd till elever, något som skulle kunna var ett viktigt uppdrag för till exempel socialpedagoger i skolan.

Antalet anmälningar till huvudman i Norrtälje kommun gällande problematisk skolfrånvaro har minskat något efter pandemin i de kommunala skolorna och ökat något i de fristående.

En lagändring i skollagen genomfördes 1 juli 2023. Den stärker ytterligare skolans ansvar att jobba förebyggande och hälsofrämjande. Elevhälsans betydelse och delaktighet stärks och elevhälsoarbetet ska bedrivas på individ, grupp och skolenhetsnivå. Elevhälsan ska också tydligare involveras i det systematiska kvalitetsarbetet.

Enligt en rapport från Linnéuniversitetet i Kalmar (Alm-Ekberg, Linnéuniversitet, 2022) hänvisar vi i Sverige vanligtvis alla sociala problem till ett mer inriktat och avgränsat specifikt och enbart socialt arbete. Dagens elever har på ett tydligt sätt behov av både utbildning och socialt stöd, sammanvävt. Detta innebär att skolan behöver organisera för detta.

I Skolverkets rapport (Skolverket, 2020) framkommer att i de skolor som granskats och som infört socialpedagoger har ett ökat lugn på skolan, ökad kvalitet i mentorskapet, färre kränkningar, bättre hälsa för lärarna med betydligt färre sjukskrivningar iakttagits, liksom ökad kvalitet i undervisningen och större sammanhållning på skolan. Intressant och svårtolkat är det faktum att rektorerna uttrycker att kränkningarna minskar på skolan med tillsättande av stödjande icke undervisande personal men samtidigt ökar kränkingsanmälningarna. Det kan visa på lärarpersonalens brist på tid att göra dessa anmälningar och följa upp händelser.

Genom ett socialpedagogiskt förhållningssätt och perspektiv ges möjlighet att skapa social samvaro och tillitsfulla relationer med eleverna, både enskilt och i grupp. Socialpedagogen får anses ha ett större socialt ansvar än övriga kompletterande yrkeskategorier i skolan. I det sociala ansvaret väger relationsskapandet med elever tungt.

Bakgrunden till att socialpedagoger specifikt efterfrågas i ökad omfattning kan sannolikt vara att just socialpedagogikens inriktning får anses matcha behoven i dagens skola väl. Införandet av socialpedagoger har visat sig framgångsrik på de flesta skolor (Skolverkets rapport 2022) där det prövats men svårigheter föreligger också.

Med ökande antal socialpedagoger i skolan skapas en kompetenshöjning om vi samtidigt fasar ut resursassistenter (skolchefen påtalar detta) som till övervägande del saknar utbildning. Det är dock viktigt att påpeka att de oftast har skilda uppdrag.



Resursassistenten finns vanligtvis i klassrummet som en extra vuxen i undervisningen medan socialpedagogen oftast finns utanför klassrummet, synlig och tillgänglig för att arbeta mer inriktat mot det sociala arbetet. Det förefaller snarare vara denna typ av relation som efterfrågas i skolan idag. Ofta påpekas vikten av att "fånga upp" elever i riskzon eller de som ska och kan hindras från att hamna där. Flera instanser, skolchef, centrala elevhälsans representanter och lärarrepresentanterna, framhåller vikten av dialogen i skolan liksom fördjupade relationer och coachning.

De nyexaminerade socialpedagogerna erfar en okunskap om deras kvalifikationer och kompetenser ute på skolorna (Alm-Ekberg, Linnéuniversitet, 2022). De anser att yrkesgruppens utbildning och kompetenser inte nyttjas ute på skolor, antingen inte alls eller i begränsad omfattning. Detta kräver en ökad kunskap om yrkesgruppen i verksamheterna för att skapa en optimal organisation på skolan där de nyttjas fullt ut i samverkan med övriga personalgrupper.

Skolchefen nämner att en risk föreligger att det kan finnas en hierarki i skolan där sociala insatser har lägre status än de akademiska i undervisningen. Det faktum att en av rektorerna berättar att socialpedagogerna idag, efter flera år, fortfarande inte har full acceptans hos lärarna kan styrka detta. Studenter som senare får anställning i skolan upplever ofta att de inte riktigt "släpps in". I många lärares ögon förblir de rastvakten då det vid en första anblick kan se ut som att de mest "hänger" med elever. De sociala insatserna är dock viktiga. I dagens skola blir det än tydligare hur detta sociala arbete skapar förutsättningar för den akademiska delen i skolans uppdrag.

Ett tydligt exempel på bristande kunskap på skolorna om socialpedagogens kompetenser är att socialpedagogerna ofta stängs ute från elevhälsokonferenser (möten där skola och familj träffas kring oro som föreligger kring elevs skolgång) och elevhälsoarbetet.

De nyanställda (utbildade) socialpedagogerna påtalar en brist i den egna utbildningen. I utvärderingar gjorda av Linnéuniversitetet framkommer att studenterna saknar kunskap om skolan. Detta påtalas även av en av de intervjuade rektorerna. De hade velat känna till mer om skoljuridik, läroplaner, övriga styrdokument och skolans organisation för att vara ännu bättre förberedda för yrkeslivet efter genomgången utbildning.

Då socialpedagogtiteln är en yrkestitel och inte en examinationstitel är det möjligt att personer utan utbildning kan anställas på detta uppdrag. Kring detta behöver huvudmannen fundera. Det kan vara så att lokala anställningskriterier behöver upprättas om denna yrkesgrupp specifikt ska tillsättas.

Det finns en överhängande risk att socialpedagogens uppdrag blir otydligt och att önskad effekt därmed uteblir. Instanser utanför skolans lokala organisation hävdar med bestämdhet att denna nya yrkesgrupp saknar arbetsbeskrivning ute på skolorna och att det behövs. Personal i verksamheterna håller med om det men hävdar att det är "omöjligt" att göra en kategorisk arbetsbeskrivning av flera skäl. Dels är skolornas behov olika, dels riskerar en arbetsbeskrivning att begränsa och konservera uppdraget då det är dynamiskt och en viktig del i en skolas utvecklingsprocesser. När man kommit en bit framåt, förändras socialpedagogens uppdrag. En tydlig arbetsfördelning personalgrupper emellan behöver därför utarbetas.

Då de sociala behoven ökat finns oro i den intervjuade lärargruppen att uppgiften för socialpedagogen blir övermäktig. Detta är ytterligare en aspekt som påvisar vikten av att tydligt formulera uppdraget ute på skolorna. Socialpedagog i sig är inte heller någon





garant för framgång. En av rektorerna påtalar att det är personbundet och hur viktigt det är med rätt person för uppdraget.

Det är heller inte givet att de stödjande insatserna som behövs ska ombesörjas av socialpedagoger, andra lösningar har framförts. Enligt en tanke som lyfts både i lärargruppen och centrala elevhälsan bör det snarare än socialpedagoger satsas på fler utbildade lärare för att uppnå god kvalitet. Då skulle dubbelt ledarskap i klassrummet kunna organiseras. Alternativt kan undervisningstiden sänkas för lärarna så att mer lärtid kan läggas på relationsskapande med eleverna. Med tanke på befintliga ekonomiska förutsättningar och den lärarbrist som hotar kan dock det scenariot bli svårt att åstadkomma.

Lärargruppen menar att det är olika typer av relationer som behövs i skolan och den djupare sociala relationen upplever lärarna att de inte hinner med. Vissa i lärargruppen uttrycker att den inte heller är önskvärd att hantera då de hellre lägger kraft och tid på undervisningen. Socialpedagogen skulle där kunna få en kvalitetshöjande roll då deras utbildning är inriktad specifikt mot sociala frågor.

Finansiering av personal som inte undervisar kan vara en riskfaktor. Ofta består lösningen av statliga medel som är en osäker om än välkommen källa till förbättrad ekonomi. Skolorna risker då att tappa i kontinuitet, relationsskapande och utveckling. En mer långsiktig finansiering av dessa tjänster behöver skapas.

Störst brist i skolan idag finns inom det sociala området. Som beskrivits i utredningen är skolans uppdrag idag större än läraruppdraget och en logisk slutsats blir då att fler, nya och andra yrkeskategorier måste till för att tillsammans bära uppdraget.

## 5 Slutsatser

Utredningen visar på att införandet av fler socialpedagoger i skolan kan bidra till en ökad måluppfyllelse för eleverna. Förutsättningarna för att nå önskad effekt ökar om vissa risker uppmärksammas. Detta gäller framför allt:

- Varje skolas specifika behov behöver noggrant kartläggas
- Kravställan från huvudman på genomgången relevant utbildning för anställning
- Kunskapen om socialpedagogernas kompetens behöver öka ute i verksamheterna
- Organisation för möjliggörande av relevant insats på respektive skola krävs för resultat: klargöra uppdraget, tydliggöra ansvarsfördelning, kontinuerlig uppföljning
- Förankring hos övrig personal
- Insikt om att socialpedagogens uppdrag inte kan ses som statiskt utan behöver utvecklas vartefter skolan genomgår processer och utveckling
- Långsiktig finansiering behöver ordnas (Nämns av Skolinspektionen såväl som Skolverket)



## 6 Material och underlag

### Skriftliga källor

- Alm Maria, Ekberg Margareta, Kompletterande yrkesgrupper i skolan. Socialpedagogen roll och uppdrag, Linnéuniversitetet, 2022
- Folkhälsomyndigheten, Sex olika studier utifrån studien "Skolbarns hälsovanor", 2022
- Folkhälsomyndigheten, Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar, 2013
- Hiltunen, Linda, Lagom perfekt. Erfarenheter av ungas ohälsa, avhandling Lunds universitet, 2017
- Jalkell, Olivia, Det gäller att kunna fånga, det gäller att kunna lyssna, det gäller att kunna se eleven och tolka det du ser, En studie av åtta socialpedagogers upplevelse av sin roll och samverkan med andra i skolans verksamhet, kandidatuppsats, Lunds universitet 2021
- Skolinspektionen, Årsrapport 2022, Erfarenheter från inspektion
- Skolverket, Redovisning av uppdrag om att ta fram stödmaterial för hur lärarassistenter, socionomer och andra yrkesgrupper ska kunna avlasta lärare, Utbildningsdepartementet, 2020
- Skolvärlden, maj 2021

### Intervjuer april-september 2023

- Centrala elevhälsan, Norrtälje kommun
- Kaneko Högdahl, Merja, centrala elevhälsan
- Lärargrupp, ledningsgruppen, Långsjöskolan, Rimbo
- Rektorer, Norrtälje kommun, grundskola och gymnasium
- Skolchef, Norrtälje kommun